

УДК 343.351(477)

Тетяна Василівна ГУЛАТКАН,

студентка 4 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

Науковий керівник: **Крайник Григорій Сергійович,**

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

ДО ПИТАННЯ ІСТОТНОЇ ШКОДИ ТА ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ У РОЗДІЛІ XVII ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Досліджено проблему визначення «істотної шкоди» та «тяжких наслідків» після внесення змін до примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України. Міститься співставлення можливості застосування даних понять при спричиненні немайнової шкоди.

Ключові слова: істотна шкода, тяжкі наслідки, злочини у сфері службової діяльності.

З набранням чинності Законом України від 13 травня 2014 № 1261-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [1] виклад пунктів 3 та 4 примітки статті 364 КК зазнали змін, оскільки законодавець уже не використовує у нормативних визначеннях ознаки «істотна шкода» та «тяжкі наслідки» сполучник «якщо» і тому чинна редакція цього положення охоплює майнову шкоду, яка досягла розміру, що у 100 (сто) і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та такі наслідки, які у 250 (двісті п'ятдесят) і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян відповідно.

Такі законодавчі зміни призвели до низки проблем, що виникають при практичному застосуванні цих положень [2], зокрема, пов'язаних з розумінням визначених законом термінів «істотна шкода», «тяжкі наслідки», а також щодо впливу таких змін на судову практику. Таким чином, ситуація, що склалася дозволяє припустити, що значна частина діянь законодавцем декриміналізована, та поставити питання, чи слід розуміти як істотну шкоду та тяжкі наслідки виключно заподіяння особі відповідної матеріальної шкоди, а ще як необхідно розуміти диспозицію ч. 3 ст. 365 КК України в частині, дії передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Так, законодавець вживав у пункті 3 примітки статті 364 КК формулювання «якщо [істотна шкода] полягала (полягає) у заподіянні матеріальних збитків». Сполучник «якщо» прямо вказував на можливість заподіяння істотної шкоди у вигляді, відмінному від матеріальних майнових збитків. Раніше тяжкими наслідками судова практика визнавала і такі наслідки службових злочинів, як великі аварії, що призвели до загибелі людей, тривала зупинка транспорту або виробничих процесів, дезорганізація діяльності органів влади чи місцевого самоврядування, розвал роботи підприємств, який призвів до їх банкрутства, зрив виконання важливих державних замовлень, заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, приховування службовою особою тяжких чи особливо тяжких злочинів тощо.

Відповідно до думки, викладеної у Постанові Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 жовтня 2016 р. № 5-99кс16 диспозиція частини першої статті 364 і частини першої статті 365 КК, якими передбачено відповідальність за заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або громадським чи державним інтересам, чи інтересам юридичних осіб, може становити не лише майнову шкоду, а й включати прояви немайнової шкоди, але тільки ті, які можуть одержати майнове відшкодування (як істотна шкода може враховуватися будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру).

Так, за конкретних обставин справи, наслідки нематеріального характеру, які піддаються грошовій оцінці (реальна шкода) та відповідно до такої оцінки досягли встановленого розміру («істотної шкоди» чи «тяжких наслідків») із заподіянням шкоди охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (соціального, політичного, морального, організаційного чи, іншого характеру), можуть бути із: спричинення фізичної шкоди – витрати на лікування чи протезування потерпілої особи; порушення законних прав та інтересів громадян – витрати на відновлення таких прав (виплати незаконно взятому під варту чи ув'язненому або незаконно звільненому з роботи чи навчання, відшкодування за невиконання судового рішення, компенсацію шкоди від поширення відомостей, які ганьблять особу тощо); політичної шкоди (витрати на проведення нових виборів та заходів антитерористичного характеру тощо); організаційної шкоди (витрати на відновлення роботи установи).

При цьому Суд вважає, що у вироку (ухвалі) має бути чітко встановлено і доведено, що саме вчинення того чи іншого службового злочину стало причиною відповідних наслідків. Обчислення їх розміру

також має бути належним чином підтверджено (в т.ч. цивільним позовом, як підтвердження факту та розміру реальної майнової шкоди) та не викликати сумніву [3].

Слід зазначити, що зміна примітки до статті 364 КК відбулася без зміни диспозиції самої статті 364 КК. Тобто, попри зміну примітки до статті 364 КК, незмінним залишився об'єкт кримінально-правової охорони відповідних суспільних відносин – суспільні відносини, пов'язані із законним, в межах наданих повноважень, здійсненням відповідною особою своїх службових повноважень. Незмінними залишилися й умови настання кримінальної відповідальності – завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб [4, с. 27–31].

Оскільки інше не зазначено в самій диспозиції статті, а примітка до статті не може змінювати зміст самої статті – то немає жодних підстав звужувати об'єкт кримінально-правової охорони лише до матеріальних аспектів. Адже, шкода може завдаватися й тим правам і свободам, які самі по собі не мають вартісного виразу. Пункти 3 та 4 примітки розкривають ознаки істотної шкоди та тяжких наслідків лише в вартісному виразі, однак ним не визначено обсягу прав, свобод чи законних інтересів, які можуть мати саме вартісний (кількісний) вираз (еквівалент) [5].

Отже, можна зробити висновок, що примітка до тієї чи іншої статті КК існує не сама по собі. Її функція полягає у розкритті тих чи інших ознак диспозиції статті, якщо це з позиції юридичної техніки не варто робити у самій диспозиції статті. Наведене стосується й питань тлумачення норм закону, що повинно також відбуватися комплексно й включати в себе не тільки питання власне, кримінальної відповідальності, але й питання кримінально-правової охорони суспільних відносин (об'єктів) з позицій завдання Кримінального кодексу України. Тому вбачаємо за необхідне примітку до ст. 364 КК України повернути у попередню редакцію.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: закон України від 13.05.2014 № 1261-VII // База даних «Законодавство України»/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18> (дата звернення: 07.05.2017).

2. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.05.2017).

3. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного суду України від 27.10.2016 № 5-99кц16 // Верховний Суд України: офіц. веб-сайт. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/c77c4f09b0663a29c225806b0056b5aa/\\$FILE/5-99%D0%BA%D1%8116%20.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/c77c4f09b0663a29c225806b0056b5aa/$FILE/5-99%D0%BA%D1%8116%20.doc) (дата звернення: 04.05.2017).

4. Гулаткан Т. В. До питання істотної шкоди, визначеної у примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України. *De Lege Ferenda*. 2017. № 7. С. 27–31.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: пояснювальна записка від 25.03.2014 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50403 (дата звернення: 05.05.2017).

Одержано 10.05.2017

УДК [343.9:004](477)

Олена Сергіївна ГУТОРОВА,

курсант 3 курсу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: **Шевчук Тетяна Анатоліївна,**

кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Розглянуто основні тенденції розвитку кіберзлочинності, визначено причини та умови існування цього виду злочинних діянь. Охарактеризовано особу злочинця, визначено основні напрямки забезпечення інформаційної безпеки та окреслені заходи протидії кіберзлочинності.

Ключові слова: кіберзлочинність, інформаційний простір, причини кіберзлочинності, особа, яка вчиняє кіберзлочини, тенденції кіберзлочинності, заходи протидії.

Сучасний етап розвитку соціалізованого суспільства характеризується активним використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Впровадження нових ІТ-технологій дає можливість удосконалити функціонування багатьох сфер життєдіяльності, таких як оборони, енергетики, транспорту та ін.